

LÜBNAN TÜRKMENLERİ

OYTUN ORHAN*

Giriş

Lübnan'daki Türk varlığı konusu Türkiye kamuoyu tarafından neredeyse hiç bilinmeyen konulardan biridir. Bu boşluğu doldurmak amacı ile Lübnan'daki Türk varlığını tespit etmeye yönelik alan çalışması gerçekleştirilmiştir. Çalışma iki açıdan önem taşımaktadır. Birincisi, ilk kez Lübnan'daki tüm Türk varlığını tespit etmeye yönelik detaylı bir çalışma ortaya konmuştur. Çalışmayı önemli kılan ikinci unsur tamamen alan çalışmasına dayanmasıdır. Makalenin hazırlanması sürecinde tüm Türkmen köyleri ve diğer Türk unsurlar yerinde ziyaret edilmiş; köylerin yetkilileri, ileri gelenleri ve halk ile görüşmeler yapılmıştır.

Çalışmada öncelikli hedef Lübnan'da Türk varlığının tespiti ve kimlik tanımlamalarının, siyasal eğilimlerinin, demografik yapılarının, ekonomik durumlarının ortaya konmasıdır. Bu çerçevede çalışma beş ana başlıktan oluşmaktadır. Lübnan Türkmenlerinin kısa tarihçesinin ele alınacağı bölümün ardından Türkmenlerin yerleşim birimlerinin tek tek sıralandığı ve demografik özellikleri, günlük yaşam koşullarının anlatıldığı kısım yer alacaktır. Sonraki iki bölümde, Lübnan Türklerinin kimlik tanımlamaları ve siyasal eğilimleri ele

* ORSAM Ortadoğu Uzmanı Abant İzzet Baysal Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Doktora Öğrencisi.

Lübnan ve Memlûklar üzerine yapılan tarih çalışmalarında, günümüz Lübnan coğrafyasında Türkmen varlığının 1500'lerden çok daha eskilere dayandığı açıkça belirtilmektedir.

alınacaktır. Çalışma, Lübnan Türkmenlerinin Türkiye'ye bakışları ve Türkiye'nin Lübnan Türkmenleri konusundaki girişimlerinin anlatıldığı bölüm ile sonlandırılacaktır.

1. Tarihçe:

Lübnan Türkmenlerinin tarihi hakkında net bir bilgi bulunmamaktadır. Bu konudaki bilgiler Lübnan Türkmenlerinin anlattıkları ve Lübnan'daki Türk yetkililerin tahminlerine dayanan bazı fikirlerden ibarettir. Lübnan Türkmenleri konusunda yapılmış akademik bir çalışma bulunmamaktadır. Ancak, Lübnan üzerine yapılan çalışmalarda Türkmenlerin tarihi konusunda ipucu oluşturabilecek veriler bulunmaktadır. Bu

ipuçları, anlatılanlardan farklı bir tablo ortaya koymaktadır. İddialar ve akademik çalışmalar çerçevesinde Lübnan Türkmenlerinin tarihi üzerine 3 farklı senaryodan bahsedilebilir:

İlk senaryo Türkmen köylerinin ileri gelenleri ile yapılan görüşmelerden elde edilen bilgilere dayanmaktadır. Buna göre, Lübnan Türkmenleri 1516 yılında Yavuz Sultan Selim tarafından Mısır Seferi sırasında ordu ile birlikte götürülmüş, Halep'ten itibaren belirli aralıklarla fethedilen yerlere yerleştirilmiştir. Toprak ve para verilerek tarım ve hayvancılıkla uğraşmaları istenmiştir. Bu stratejinin üç amaca hizmet ettiği düşünülmektedir. Birincisi, bu bölgelerde İstanbul'a bağlı, gerektiğinde bilgi aktarabilecek bir varlık oluşturmak. İkincisi, sefer devam ederken arkadan gelebilecek saldırılara karşı istihbarat ve önlem alma düşüncesi. Üçüncüsü, sefer dönüşü ve sonraki seferler sırasında Türkmen köylerinin birer lojistik durağı olarak kullanılmasıdır. Türkmenler, daha sonraki dönemde de Osmanlı tarafından bu topraklarda kalmalarının teşvik edildiğini düşünmektedir.

İkinci senaryo, yine Yavuz Sultan Selim'in padişah olduğu dönem ve Mısır Seferi'ne ilişkindir. Buna göre Türkmenler Mısır Seferi öncesinde yerleştirilmiştir. Buradaki temel amaç da yapılması planlanan Mısır Seferi sırasında Osmanlı askerlerinin lojistik ve dinlenme ihtiyacını sağlamaktır. Birinci senaryo ile aynı amaç doğrultusunda yerleştirilmekle beraber tek fark zamana ilişkindir.

Üçüncü ve bilimsel kaynaklara dayanması nedeniyle en gerçekçi senaryo ise tamamen farklıdır.¹ Lübnan ve Memlûklar üzerine yapılan tarih çalışmalarında, günümüz Lübnan coğrafyasında Türkmen varlığının 1500'lerden çok daha eskilere dayandığı açıkça belirtilmektedir. Charles Winslow, Lübnan üzerine yaptığı çalışmada şu ifadelere yer vermektedir: "*Lübnan Dağı'na hâkim olan Memlûklar 12. yüzyılda Kisrivan'dan Trablusşam'a kadar olan alanı kendi içinde bölgelere ayırdıktan sonra*

*bazı stratejik bölgelere Türkmen ailelerini yerleştirmiştir. Ancak, 1382 yılında Çerkes kökenli Berkuk Beyin son Türk hanedanını devirmesiyle birlikte Mısır'da kurulan Çerkes yönetimi ile Lübnan'daki Türkmen aileler arasındaki ilişki kesilmiştir. 1440'lı yıllarda Türkmen Beyleri Kisrivan'ı yönetmiştir."*² Lübnanlı tarihçi Kemal Salibi'nin "A House of Many Mansions" isimli kitabında da, 1306 yılından 16. yüzyıla kadar Kisrivan bölgesinin Türkmenlerin kontrolü altında olduğu bilgisi yer almaktadır.³ Yine Winslow'un çalışmasında; Memlûkların Beyrut'un kuzeyinde kalan bölgenin kontrolüne yardımcı olmaları için 1306 yılında Türkmen Assaf ailesini bölgeye yerleştirdiği, güvenliği sağlamaya yardım eden Türkmenlerin iltizam yoluyla vergi topladığı ifade edilmektedir. Bu boylar aynen Memlûklar ve Osmanlılar gibi Sünni mezhebini ve etnik olarak Türk'tü. Mercidabık Savaşı'nda Osmanlı'nın yanında yer alarak etkinlikleri artıran Türkmenler, yardımları karşılığında daha geniş etkinlik sahası ve düşük vergi ödeme imkânına sahip olmuştur.⁴

Tüm bu bilgilerden yola çıkarak özetle şu söylenebilir. Günümüz Lübnan'ındaki Türkmenlerin varlığının, iddia edildiği gibi Yavuz Sultan Selim'in Mısır Seferi'ne dayanması olasılığı düşüktür. Osmanlı bölgeyi ele geçirilmeden önce bölgede Türkmen boylarının varlığı tarih kitaplarında açık şekilde yer almaktadır. Boylar, bir Türk devleti olan Memlûklar zamanında yerleştirilmiştir. Yavuz Sultan Selim'in Mısır Seferi ve Mercidabık Savaşı'nda önemli roller oynamış ve sonrasında Osmanlı'nın desteği ile etkinliklerini artırmışlardır. Mercidabık Savaşı'nda lojistik durağı olma rolünü oynamış, ancak bölgeye bu amaçla Osmanlı tarafından yerleştirilmemişlerdir. Ayrıca uzunca bir süre günümüz Baalbek Türkmenlerinin yaşadığı bölgenin yakınındaki Kisrivan'ı ve Akkar Türkmenlerinin yakınındaki Trablus'u yönetmişlerdir. Tarih bilgileri ışığında, günümüz Lübnan Türkmenlerinin 12. yüzyılda bölgeye yerleşen boyların devamı olmaları olasılığı daha güçlü gözükmektedir.

2. Lübnan Türkmenleri: Coğrafya, Nüfus, Kültür, Kimlik, Ekonomi

Türkiye, varlığını bilmediği Lübnan Türkmenlerinden ilk kez 1989 yılında haberdar olmuştur. Lübnan ordusunda askerlik görevi yürüten Kavaşra köyünden Halit Esad, 1989 yılında görevi sırasında Türkçe konuşurken subayı tarafından fark edilir. Subayın Halit Esad'ı Türkiye Büyükelçiliğine götürmesi ile ilk ilişki kurulmuştur. O dönemin Beyrut Büyükelçisi İbrahim Dicleli ile görüşen Esad,

Osmanlı bölgeyi ele geçirilmeden önce bölgede Türkmen boylarının varlığı tarih kitaplarında açık şekilde yer almaktadır. Boylar, bir Türk devleti olan Memlûklar zamanında yerleştirilmiştir.

Kavaşra köyünden bir Türkmen olduğunu ifade etmiştir. Bunun üzerine büyükelçi köyün yaşlılarını Büyükelçiliğe davet etmiştir. Daha sonra Büyükelçi İbrahim Dicleli, Kavaşra köyünü ziyaret etmiş ve böylece ilk bağ kurulmuştur. Kavaşra köyü Belediye Başkanının ifadesine göre, 1989 yılında hâlen iç savaş sürdüğü için Büyükelçinin dönüş yolunda korumalığını köy halkı yapmış, Trablus şehrine kadar eşlik etmiştir. Bu ilk tanışmadan sonra Beyrut'a atanan yeni Büyükelçinin Akkar bölgesindeki iki Türkmen köyünü ziyaret etmesi gelenek hâline gelmiştir.⁵ Uzun yıllar Lübnan Türkmenlerinin sadece Akkar bölgesinde yaşayanlardan ibaret olduğu sanılmıştır. Kavaşra köyünün yönlendirmesi ile Baalbek bölgesindeki Türkmenlerle de 2007 yılında ilişki kurulmuştur. Giritli Türkler konusunun Türk kamuoyuna yansımaları ve resmî ilişkilerin kurulması ise Türkiye'de tıp eğitimi alan ve hâlen Trablus'ta doktorluk görevini sürdüren Giritli Türk Ali Bekraki Bey'in kişisel çabaları sayesinde olmuştur.

Lübnan'daki Türk varlığını 4 ayrı başlık altında sınıflandırabiliriz:

- **Akkar Türkmenleri:** Kuzey Vilayeti Akkar bölgesinde Kobayat yakınındaki iki köyde yaşayan Türkmenler.

- **Baalbek Türkmenleri:** Doğu Lübnan'da Beka vilayeti içinde yer alan Baalbek şehri çevresindeki 5 küçük yerleşim birimi ve Hermel şehri yakınında Suriye sınırındaki 1 köyde yaşayan Türkmenler.

- **Girit Türkleri:** Girit Adası'nın Osmanlı'dan Yunan hâkimiyetine geçmesi ve Giritli Türklerle yönelik saldırıların artması ile adadaki Türklerin o dönemde Osmanlı hâkimiyetindeki bölgelere yerleştirilmesi çerçevesinde Suriye ve Lübnan'a getirilen ve Trablus'ta yaşayan Türkler.

- **Beyrut'ta Yaşayan Türk Vatandaşları ve Suriyeli Türkmenler:** 1940'lı yıllarda ekonomik nedenlerle Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden göç ederek çoğunluğu Beyrut olmak üzere Lübnan'a yerleşmiş Türk vatandaşları ve Suriye'den göç eden az sayıdaki Türkmen.

Alan araştırması kapsamında yukarıda sıralanan tüm toplulukların yerleşim yerleri ziyaret edilmiş, ileri gelenler ve halk ile görüşülmüştür. Görüşmelerde Lübnan Türkmenlerine; yaşadıkları coğrafya, nüfusları, kültürleri, kimlik tanımlamaları, siyasal eğilimleri, Türkiye hakkındaki düşünceleri, sıkıntıları ve Türkiye'den beklentileri konularında sorular yöneltilmiştir.

2.1. Akkar Türkmenleri:

Akkar bölgesi, Lübnan'ın kuzey vilayeti sınırları içinde yer almaktadır. Akkar'da Kobayat yerleşim birimi yakınındaki Türkmen köylerine, Trablus şehrinde yaklaşık bir saatlik yolculuktan sonra varılmaktadır. Köylerin bulunduğu

bölge yaklaşık 700–800 metre yüksekliktedir. Akkar'da iki Türkmen köyü bulunmaktadır.

2.1.a. Kavaşra Köyü:

Kavaşra köyü, kimliklerini nispeten korumaları, Türkçeyi az da olsa konuşabilmeleri ve Türkiye ile bağları açısından Akkar'daki iki köy arasında ön plana çıkmaktadır. Köyün nüfusu 2800 civarındadır ve tamamı Sünni Türkmenlerden oluşmaktadır. 7 Haziran 2009 Meclis seçimleri için resmî seçmen sayısı 1066 olmuştur.⁶

Kavaşra köyü halkının kimliklerinin temel unsuru Lübnanlılık ve Sünniliktir. Türkmenlik bilinci mezhepsel kimliğin ardından gelmektedir. Köyün orta yaş ve üzeri halkı Türkçeyi az da olsa bilmektedir. Gençler arasında Türkçeye yatkın olanlar bulunmaktadır. Ancak, yeni nesil kimliklerini ve Türkçeyi unutmak üzeredir. Son yıllarda Türkiye'nin ilgisinin artması ve Türkçe öğrenimi verilmesi gibi çabalarla kimliklerini ve Türkçeyi koruma yönünde bir bilinç oluşmaya başlamıştır. Kavaşra'nın Türkçeyi nispeten yaşatması ve Türkmen kimliğini korumasında köyün tamamının Türkmen olması önemli rol oynamaktadır. Bir diğer etken eğitim seviyesinin Akkar'daki diğer köylere nazaran düşük oluşudur. Arapça eğitim görülmesi ve Türkçenin çocukların geleceğinde avantaj sağlamaması dilin korunması ihtiyacını ortadan kaldırmaktadır. Böylece eğitim seviyesinin düşüklüğü Türkçenin korunması açısından avantaja dönüşebilmektedir.

Köyün tamamı Saad Hariri'yi desteklemektedir. Ana yol üzerinde köyün giriş levhasından başlayan Hariri posterleri ve "Gelecek Hareketi" bayrakları nerdeyse her evde asılıdır. Köy içinde herhangi bir siyasal ayrışım ya da çatışma yaşanmamaktadır. Akkar bölgesinin genelinin Sünni olması nedeniyle çevre ile fazla sorun yaşamamaktadırlar. Köyün ekonomisi büyük ölçüde tarıma dayanmaktadır. Daha çok buğday, arpa, üzüm, zeytin üretimi ile uğraşmaktadır. Sulu tarım yapılabilmesi için köyün hemen karşısında bir yapay göl oluşturulmuş ve su taşıma şebekesi yapılmıştır. Yapay göl hâlen bulunmakla beraber şebekenin iç savaşta zarar görmesi nedeniyle sulu tarım yapılamamaktadır. Gençler ise tarımdan ziyade orduda paralı askerlik, polislik veya öğretmenlik meslekleriyle uğraşmaktadır. Geneli Beyrut'ta çalışan bu kişiler köyleri ile bağlantılarını koparmamıştır. Köyün altyapı durumu kötü değildir. Elektrik, telefon konusunda sıkıntı bulunmamaktadır.

Kavaşra köyü halkının kimliklerinin temel unsuru Lübnanlılık ve Sünniliktir. Türkmenlik bilinci mezhepsel kimliğin ardından gelmektedir. Köyün orta yaş ve üzeri halkı Türkçeyi az da olsa bilmektedir. Gençler arasında Türkçeye yatkın olanlar bulunmaktadır.

Ancak su, haftada 2 gün ve belli saatler dâhilinde verilmektedir. Eğitim hizmetleri iyi düzeydedir ancak eğitim oranı çok yüksek değildir. Çocukların tamamı temel eğitimlerini almamaktadır. Sağlık hizmetleri için yakındaki bir yerleşim merkezine gitmek zorundadırlar.⁷

Kendilerini Sünni Lübnanlılar olarak tanımlamakla birlikte Türkiye'ye yakınlık hissetmektedirler. Türkiye'nin Lübnan Türkmenlerine sağladığı üniversite bursundan faydalanan Kavaşralılar olduğu için iyi Türkçe konuşan ve Türkiye'yi tanıyan kişiler bulunmaktadır. Ancak, genel olarak Türkiye hakkındaki bilgileri son derece azdır. Bağlantıları Türkiye'nin Beyrut Büyükelçiliği ve UNIFIL bünyesindeki Türk askerî birliği ile kurdukları ilişki ile sınırlıdır.⁸

Kavaşra köyü Türkiye'nin en fazla proje gerçekleştirdiği Türkmen köyü olmuştur. Şu ana kadar bir köy okulu inşa edilmiş, okula jeneratör verilmiştir. Okul, Beyrut Büyükelçiliği aracılığı ile Kızılay tarafından yapılmıştır. Jeneratör ise Lübnan'daki Türk askerî birliği tarafından temin edilmiştir. Köyde ilk ve orta öğrenim görülmektedir. Türkiye'nin inşa ettiği bina lise olarak kullanılacaktır. Askerî birlik 21 bilgisayarlı bir bilgisayar dershanesi projesini hayata geçirmiştir. Bunun yanında Büyükelçilik, ev kullanımı için kuyu suyu ve su şebekesi projesi yürütmektedir. Akkar'da ayrıca, Türkmen nüfusun faydalanması için içme suyu projeleri yapılmış ve bunun seneye tamamlanması planlanmaktadır. Kavaşra köyü içinde olmamakla birlikte Akkar Türkmenlerinin kullanımı için bir sağlık ocağı inşa edilmiş ve açılışı Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun son Lübnan ve Akkar Türkmen köylerini ziyareti sırasında yapılmıştır. Beyrut Büyükelçiliği tarafından teşekküllü bir ambulans da sağlık ocağına teslim edilmiştir. Köy gençleri, Türkmenlerin Türkiye'de üniversite eğitimi alabilmesi için her yıl verilen 4 kişilik burstan faydalanmaktadır. Türkiye'de okumuş kişiler köy yakınındaki yerleşim yerlerinde doktor, mühendis ve eczacı olarak yaşamlarını sürdürmektedir. Yine Beyrut Büyükelçiliğinin girişimi ile Türkiye'den getirilen Türkçe öğretmeni ücretsiz olarak köy halkına Türkçe dersi vermektedir. Şu an Kavaşra'da Türkçe öğrenimi gören öğrenciler bulunmaktadır.⁹

2.1.b. Aydamun Köyü:

Aydamun, Kavaşra köyünü geçtikten sonra yaklaşık 15 dakikalık bir mesafededir. Köy demografik açıdan Kavaşra'dan farklı olarak heterojen bir yapı arz etmektedir. 3000 nüfuslu köyde yaşayanların yaklaşık % 75'i Türkmen'dir. Yani Aydamun'da 2500 civarında Türkmen yaşamaktadır. Nüfusun geri kalan kısmını Hristiyan Araplar oluşturmaktadır. Hristiyanların % 80'i Rum Ortodoks, % 20'si de Marunî'dir. Türkmenlerin tamamı Sünni mezhebine mensuptur. 7 Haziran 2009 Lübnan Meclis seçimleri için resmî seçmen sayısı 1849'dur. Bunlardan 1300 civarındaki seçmen Türkmen, geriye kalan 600 ise Hristiyanlardan oluşmuştur.¹⁰

Aydamun halkı Türkmen olduklarının bilincinde olmakla birlikte kimliklerinin

belirleyici ögesi Lübnanlılık ve Sünniliktir. Lübnanlı-Sünni olmaktan gurur duymaktadırlar. Türkçe tamamen unutulmuştur. Çok yaşlı biri ve Türkiye üniversitelerinde okumuş az sayıda kişi haricinde Türkçe bilen bulunmamaktadır. Bunun temel nedeni Aydamun Türkmenlerinin Araplarla iç içe yaşamasıdır. Ayrıca, köyde eğitim seviyesinin yüksek oluşu da Araplaşmanın en önemli nedenlerinden biridir. Okula giden çocuk oranının % 100 olduğu köyde eğitimin Arapça olması ve çocukların Araplarla kaynaşması Türkçenin tamamen unutulmasına neden olmuştur.¹¹

Aydamun köyünün tamamı 14 Mart İttifakı ve Saad Hariri'yi desteklemektedir. Köy içinde herhangi bir siyasal ayrışım ya da çatışma bulunmamaktadır. Hristiyan halkla sorunsuz bir şekilde yaşamaktadırlar. Köyün ekonomisi tarıma dayanmaktadır. Zeytin ve badem en fazla yetiştirilen ürünlerdir. Ancak, Aydamun'un yeni nesli de paralı askerlik, polislik ve öğretmenlik gibi mesleklerle uğraşmaktadır. 10 yıl öncesine kadar köyde başarı ile yapılan halıcılık ölmüş durumdadır. Ekonomik açıdan kalkınmayı sağlayacak en büyük proje bir yapay göl yapımı olacaktır. Böyle bir proje 12 yıl önce eski Devlet Başkanı Emil Lahud'un desteğiyle Aydamun ve çevre köyler için geliştirilmiştir. Proje, Kavaşra köyünde hayata geçirilmiştir. Aydamun'a da benzer bir gölün yapılması köy halkının en büyük isteklerinden biridir. Eğitim hizmetleri açısından köyün durumu iyi seviyededir. Devlete ait ilkokul, ortaokul ve lise bulunmaktadır. Bunun yanında ilk ve ortaokulun bulunduğu bir de özel okul vardır. Köyün tamamı eğitim görmektedir. Üniversite diplomalı genç sayısı oldukça fazladır. Su ve elektrik altyapısı kötü durumdadır.¹²

Köy halkının Türkiye ile herhangi bir bağlantısı, Türkiye'de akrabaları bulunmamaktadır. Türkiye Büyükelçiliği ve askerî birlik ile ilişkileri yakın biçimde sürmektedir. Türkiye hakkındaki bilgileri son derece kısıtlıdır. Sadece Türkiye'de okumuş ve ziyaret etmiş birkaç kişinin anlattıklarından ibaret olan bilgileri olumlu yöndedir. Türkiye'yi "büyük, güzel ve gelişmiş bir ülke" olarak düşünmektedirler. Türkiye'yi görmek ve ziyaret etmek konusunda son derece isteklilerdir. Türkiye'nin verdiği burs ile Türk üniversitelerinde okumuş gençler mevcuttur ve bir tek bu kişiler iyi Türkçe konuşabilmektedir. Türkiye'nin bölgedeki ilk beton okul yapımı projesi hayata geçirilmiştir. Okul, Lübnan makamlarına teslim edilmiş ve normal müfredatın yanı sıra Türkçe dersleri verilmektedir. Türkiye Büyükelçiliği vasıtasıyla kuyu suyu projesi yürütülmektedir. Bunun dışında Türk askerî birliğinin köy okuluna hediye ettiği bilgisayarlar bulunmaktadır. Büyükelçilik vasıtası ile gelen Türkçe öğretmeni Aydamunlulara da ders vermektedir.¹³

Türkiye'yi "büyük, güzel ve gelişmiş bir ülke" olarak düşünmektedirler. Türkiye'yi görmek ve ziyaret etmek konusunda son derece isteklilerdir.

Akkar Türkmen Köyleri	Toplam Nüfus	Nüfusun Dağılımı	Türkmen Nüfusu
Kavaşra	2800	% 100 Türkmen	2800
Aydamun	3000	% 75 Türkmen % 25 Hristiyan Arap Hristiyanların % 80'i Rum Ortodoks, % 20'si Marunî	2250
Toplam			5050

2.2. Baalbek Türkmenleri:

Baalbek Türkmenleri yaşam tarzı, kültür, sosyo-ekonomik düzey ve Türkçeyi kullanma gibi unsurlar açısından Akkar Türkmenlerinden farklılık göstermektedir. Baalbek Türkmenleri daha dışa kapalı bir toplumdur ve aşiret olarak örgütlenmiştir. Şii ve Hristiyanların yoğun olduğu bir coğrafyada yaşamaktadırlar. Köyler farklı din ve mezhebe mensup toplumlarla çevrelenmiş olmakla birlikte kendi içinde homojen bir yapı arz etmektedir. Duris ve Addus köyleri hariç tamamı Sünni Türkmenlerden oluşmaktadır. Bu bölgedeki Türkmenler Baalbek şehri yakınlarına dağılmış ve birbirlerine yaklaşık 15'er dakikalık mesafede bulunan 5 Türkmen köyü ve Hermel şehri yakınındaki bir köyden oluşmaktadır. Köylerin tamamı çevre tarafından Türkmen aşireti olarak bilinmektedir. Köylerin birbiri ile yakın ilişkileri, akrabalık bağlantıları bulunmaktadır.

2.2.a. Şeymiye Köyü:

Şeymiye köyü Baalbek'e yaklaşık 20 km mesafededir. Baalbek Türkmenleri içinde kimliğini en iyi korumuş ve tüm Lübnan Türkmenleri içinde Türkçeyi en güzel ve yaygın olarak konuşanlar Şeymiyelilerdir. Köyün nüfusu 1000 civarındadır ve tamamı Sünni Türkmen'dir. Son seçimlerdeki seçmen sayısı 500 kişi olarak tespit edilmiştir.¹⁴

Şeymiye tam bir Anadolu köyünü andırmaktadır. Bazı aileler Anadolu'daki Yörüklerle benzer bir yaşam tarzı ve görüntüye sahiptir. Köy halkı, bizler Türkçe soru sorduğumuzda net olarak anlayamasa da aralarında konuşurken bizler tarafından rahatlıkla anlaşılacak şekilde Türkçe konuşmaktadır. Buna küçük çocuklar da dâhildir. Aile arasında Türkmençe konuşulmaya devam edilmektedir. Köyün tamamının Türkmen oluşu, Şii çoğunluğun yaşadığı bir bölgede bulunuyor olmaları, dışa kapalı bir toplum yapısına sahip olmaları, Şiiler tarafından hoş

karşılanmamaları, Türkmen aşireti olarak adlandırılmaları ve eğitim seviyesinin düşük oluşu, kimliklerini ve Türkçeyi günümüze kadar korumalarını sağlamıştır.

Siyasal olarak tamamen Gelecek Hareketi ve Saad Hariri desteklenmektedir. Ekonomi, tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Son derece fakir ve çadırdaki yaşayanların yanı sıra nispeten iyi durumda aileler bulunmaktadır. Köyün eğitim seviyesi orta düzeydedir. Okul bulunmadığı için çocuklar Bid Neil isimli bir yerleşim yerine gitmektedir. Sağlık hizmetleri de yine 10 km uzaklıkta bir sağlık ocağında alınmaktadır. Altyapı olarak Lübnan su şebekesi hizmeti almakta ve kesintili de olsa elektrik kullanabilmektedirler.¹⁵

Kızılay tarafından Baalbek Türkmen köylerine yakın düşüncesiyle Mahamiye isimli bir yerleşim yerine okul yapılmıştır. Ancak bu okul Türkmenler tarafından kullanılmamaktadır. Türkiye ve Türklük hakkındaki düşünceleri sorulduğu zaman “kanlarının Türk olduğunu” ifade etmektedirler.¹⁶

2.2.b. Duris Köyü:

Baalbek'teki diğer yerleşim birimleri köy statüsündeyken, Duris nispeten daha büyük, gelişmiş bir kasaba niteliğindedir. Burada Türkmenler azınlık konumundadır. Toplam nüfus 8000 civarındadır. Bu nüfus içinde Hristiyan ve Müslümanlar eşit olarak dağılmış durumdadır. 4000 kişilik nüfusa sahip Müslümanlar içinde Şiiler % 85, Sünniler % 15 dağılıma sahiptir. Sünnilerin tamamı Türkmenlerden oluşmaktadır. Dolayısıyla Duris'te toplam 600 civarında Sünni Türkmen yaşamaktadır. Belediye Başkan Yardımcısı'nın verdiği rakamlara göre son seçimlerde seçmen sayısı 2600 olarak açıklanmıştır. Bunların yarısı Müslüman seçmendir. 1300 Müslüman seçmenden 200'ü Sünni'dir.¹⁷

Duris'te yaşayan Türkmenler ekonomik durum ve eğitim seviyesi açısından iyi durumdadır. Ancak; şehirleşmiş olmaları, Araplarla iç içe yaşamaları, eğitim seviyelerinin yüksekliği, dışa açık olmaları gibi nedenlerle Türkmen kimliklerini koruyamamışlardır. Örneğin, Türkçe konuşulmamaktadır. Sünni Lübnanlı kimliği son derece ağır basmaktadır. Türkiye'ye yakınlık hisleri Sünni bir Lübnanlının duyduğu sempati boyutundadır. Beyrut Büyükelçiliği Baalbek Türkmenlerinin ortak kullanımı için bir okul inşası projesini tamamlamıştır.¹⁸

Türkmenler burada da Gelecek Hareketi ve Saad Hariri'yi desteklemektedir. Çevrede Şiiler son derece güçlüdür ve Hizbullah liderliğindeki 8 Mart İttifakı desteklenmektedir. Bu nedenle, Türkmenler Duris'te son yıllara kadar siyasi yapıdan dışlanmışlardır. Ancak, bu durum değişmeye başlamıştır. Duris'in genel durumu hakkında bilgi aldığımız kişi Belediye Başkan Yardımcılığı görevini yürüten bir Türkmen'dir. Kendisi, eskiden bu konuma bir Sünni'nin yükselmesinin imkânsız olduğunu belirtmektedir. Kasabada mezhepsel farklılıkların bir arada yaşaması nedeniyle gergin bir siyasi ortam mevcuttur.¹⁹ Karşılıklı iki evde 14 Mart İttifakı ve 8 Mart İttifakına mensup partilerin bayrakları asılı durabilmektedir. Çatışmayı

Buradaki Türkmenlerin genel yaklaşımları tam bir Sünni Lübnanlı gibidir. Bölgede İran'ı İsrail ile birlikte düşman olarak nitelemekte, Suriye'nin halkını sevmekle beraber rejimine tepki duymaktadır.

önleyen unsurlardan biri akrabalıkların her geçen gün artmasıdır.

Buradaki Türkmenlerin genel yaklaşımları tam bir Sünni Lübnanlı gibidir. Bölgede İran'ı İsrail ile birlikte düşman olarak nitelemekte, Suriye'nin halkını sevmekle beraber rejimine tepki duymaktadır. Bölgede en çok sevdikleri ve güvendikleri ülke Suudi Arabistan'dır. Hatta Suudi Arabistan'ı "Lübnanlı Sünnilerin anası" şeklinde tanımlamaktadırlar. Esasen bu yaklaşım Duris'li Türkmenlerin neredeyse Araplaşmış olduklarının göstergesidir. Türkiye'nin rolü konusunda diğer tüm Sünni Lübnanlılar gibi olumlu bir bakış açısına sahiptirler. Ancak bu mevcut koşullara bağlı bir destektir. İsrail'e verilen tepki, Doha Krizi'nde oynanan rol, Türkiye'nin Suriye üzerindeki etkinliğini Lübnan'ın istikrarı için kullandığı şeklindeki algılamalar olumlu bakışın

nedenleridir.²⁰

2.2.c. Nananiye Köyü:

Nananiye köyünün toplam nüfusu 800 civarındadır ve tamamı Sünni Türkmen'dir. Köy halkında Türkmen bilinci var olmakla ve bundan gurur duymakla beraber kimliklerini yavaş yavaş kaybetmektedirler. Köyde sadece yaşça büyük olanlar iyi Türkçe konuşabilmekte, küçük çocuklar çok az ya da hiç Türkçe bilmemektedir. Birçok kişi Türkçe isimlere sahiptir. Köyün gelir seviyesi son derece düşüktür. Nananiye halkı Lübnan vatandaşlığını ancak 1994 yılında almıştır. Bu nedenle köyün kaydı bulunmamakta ve resmî olarak yok gözükmektedir. Halk bütün resmî işlemler için Duris'e gitmektedir. Resmî kaydın olmaması nedeniyle herhangi bir idari birim ya da yetkili de bulunmamaktadır. Halk, tüm Sünniler gibi Gelecek Hareketi ve Saad Hariri'yi desteklemektedir. Köy halkı aşırılıkları olmayan muhafazakâr bir toplum izlenimi vermektedir. Çevre köylerle herhangi bir sorunları, çatışmaları bulunmadığını ifade etmektedirler.²¹

Köyün ekonomisi tarıma dayanmaktadır. Buğday, arpa, patates, domates temel tarım ürünleridir. Bunun yanında diğer Türkmen köylerinde olduğu gibi paralı askerlik ve polislik yapan birçok Türkmen bulunmaktadır. Köyün eğitim seviyesi orta düzeydedir. Çocukların % 60'ının okula gittiği bilgisi verilmiştir. Okulda köy bulunmamakta ve yaklaşık 12 km uzaklıkta Baalbek merkezdeki bir okula gitmek zorunda kalmaktadırlar. Altyapı olarak, su sıkıntısı yaşanmamakta, kuyu suları borular vasıtası ile evlere taşınmaktadır. Elektrik konusunda sıkıntı yaşansa da jeneratörler aracılığı ile çözüm üretilmektedir. Köyde uydu vasıtası

ile Türk kanalları izlenebilmekte ve Lübnan genelinde olduğu üzere Türk dizileri büyük ilgi çekmektedir.²²

2.2.d. Addus Köyü:

Addus köyü Nananiye köyünün hemen yanı başında 5 dakikalık bir mesafedir. Esasen bu köyü ayrı bir köy olarak değerlendirmek bile doğru olmayabilir. Dolayısıyla köy ile ilgili bilgilerin tamamı Nananiye ile paralellik taşımaktadır. Köyün nüfusu 800 civarındadır ve bunun % 85'i Sünni Türkmen, % 15'i Şii Arap'tır. Yani Addus'ta yaklaşık 700 Türkmen yaşamaktadır.²³

2.2.e. Hadidiye Köyü:

Hadidiye köyü, Addus'a yaklaşık 5 km mesafede son derece küçük bir köy hatta mezra olarak tanımlanabilecek yerleşim yeridir. Toplamda 30 civarında ev ve çadırdan oluşmaktadır. Tamamı Sünni Türkmenlerden oluşan mezranın nüfusu 500 civarındadır.²⁴

2.2.f. Al Kaa Köyü:

Al Kaa köyü coğrafi olarak Baalbek Türkmen köylerinden farklı bir noktadadır. Beka vilayeti sınırları içinde olmakla birlikte Hermel şehrine daha yakın bir yerdedir. Suriye sınırına doğru Baalbek Türkmen köylerine araçla 1 saatlik mesafededir. Al Kaa, tam Suriye-Lübnan sınırı üzerindedir. Köy halkının bir kısmı Suriye, bir kısmı Lübnan vatandaşıdır. Köy tamamen Sünni Türkmenlerden oluşmaktadır. Toplam nüfus 500 civarındadır. 500 kişinin 300'ü Suriye, 200'ü Lübnan sınırları içindedir. Ancak, Lübnan sınırları içinde kalan bölüm dâhil köyün kontrolü daha çok Suriye'dedir. Son derece verimli topraklar üzerine yerleşmiş olan köy tarım ile uğraşmaktadır.²⁵

Baalbek Türkmen Köyleri	Toplam Nüfus	Nüfusun Dağılımı	Türkmen Nüfusu
Şeymiye	1000	% 100 Türkmen	1000
Duris	8000	% 50 Müslüman %85'i Şii - % 15'i Sünni Türkmen % 50 Hristiyan Marunî ve Rum Katolik	600
Nananiye	800	% 100 Türkmen	800
Addus	800	% 85 Türkmen % 15 Şii Arap	700
Hadidiye	500	% 100 Türkmen	500
Al Kaa	500	% 100 Türkmen	200 (300 Türkmen Suriye sınırlarında- dır)
Toplam			3800

Günümüzdeki nüfusları net olarak bilinmemekle birlikte 10 bin civarında Giritli Türk'ün Lübnan'da yaşadığı tahmin edilmektedir. Bu kişiler kendilerini Türk olarak adlandırmamaktadır.

2.3. Giritli Türkler

Lübnan'ın Kuzey Vilayeti'nde yer alan Trablus şehrinde yaşayan Giritli Türkler, Akkar ve Baalbek Türkmenlerinden farklı bir tarihe sahiptir. Lübnanlı Girit Türklerinin hikâyesi, Girit Adası'nın Osmanlı Devleti'nin hâkimiyetinden çıkması sürecine dayanmaktadır. 1821 yılında Yunanistan'ın bağımsızlığını kazanmasıyla beraber Girit'teki Rumlar, Osmanlı Devleti'ne karşı ayaklanmaya başlamıştır. 1897 yılına kadar birçok ayaklanma gerçekleşmiş ve Osmanlı tarafından bastırılmıştır. 1897 yılı Osmanlı-Yunan Savaşı öncesinde ada yeniden hareketlenmiştir. Savaşı Osmanlı Devleti kazansa da bölgesel güçlerin müdahalesi ile adada Çarlık Rusyası, İngiltere, Fransa ve İtalya korumasında bir yönetim oluşturulmuş,

Yunan kralının oğlu Georgios komiser olarak tayin edilmiştir.²⁶ 1897 tarihinden itibaren adadaki Osmanlı hâkimiyetinin ortadan kalkması ve askerlerin adadan ayrılmasıyla Giritli Türk Müslüman nüfus yalnız kalmıştır. Bu tarihten itibaren o dönemde adanın toplam nüfusunun yaklaşık %45'ini oluşturan Müslümanlara yönelik Rum saldırıları başlamıştır. 1898 yılında Ali Bekraki liderliğinde Rumlara karşı bir ayaklanma başlatılsa da saldırılar karşısında Osmanlı Devleti, Müslüman Türk nüfusa sahip çıkmak için gemilerle adayı boşaltmıştır. Girit Türklerinin büyük bir kısmı İzmir ve Mersin'e yerleştirilirken bir kabile de Trablus ve Şam'a gönderilmiştir. Bu bölgeye yerleştirilenler için II. Abdülhamit Suriye'de Hamidiye köyünü inşa etmiş ve kendilerine toprak vermiştir. Ayrıca, Girit'teki malları karşılığı bedel kendilerine ödenmiştir. I. Dünya Savaşı sonunda Suriye-Lübnan bölgesinin Osmanlı hâkimiyetinden çıkması ve sınırların yeniden çizilmesi ile Giritlilerin bir kısmı Suriye, akrabaları olan diğer kısım da Lübnan'da Trablus şehrinde kalmıştır. Şu an günümüzde Lübnan'da yaşayan Giritli Türkler, Trablus'a yerleştirilenler ve Suriye'de Hamidiye köyüne yerleştirilip daha sonra ekonomik nedenlerle Lübnan'a geçen Giritli Türklerden oluşmaktadır. Lübnan'a ve Suriye'ye yerleştirilen Giritliler ile ilgili detaylı bilgiler "Girit Adası ve Göçmenler Tarihi" isimli kitapta Prof. Dr. Abdülatif Bekraki tarafından anlatılmıştır.²⁷ Buradaki tespitlere göre, Trablus'a 10 bin Giritli gelmiş, ancak daha sonra dağılmıştır.

Günümüzdeki nüfusları net olarak bilinmemekle birlikte 10 bin civarında Giritli Türk'ün Lübnan'da yaşadığı tahmin edilmektedir. Bu kişiler kendilerini Türk olarak adlandırmamaktadır. Ancak tarihlerinin, Giritli olduklarının bilincindedirler ve kendilerine muhacir demektedirler. Giritli Türkler, ilk yerleştikleri dönemde Arap nüfusa karşı mesafeli durmuş ve kimliklerini, kültürlerini koruma eğilimi

içinde olmuştur. Bu durum son nesillerle birlikte değişmeye başlamıştır. İlk nesil Rumca ve Türkçe bilmekle beraber yeni nesil her iki dili de unutmuştur. Aradan geçen 110 yıllık sürede büyük oranda asimile olmuşlardır. Sadece adetler ve bazı gelenekler açısından Türk kültürünün izleri devam etmektedir. Trablus halkı, Giritlileri, Türk yerine muhacir olarak adlandırmaktadır. Bunun nedeni, Osmanlı'nın Giritli Türkleri bölgeye gönderirken yerel yönetime "Girit muhaciri gönderiyorum" şeklinde bir ifade kullanması olmuştur. Günümüzde Giritli Türkler soyadlarından anlaşılmaktadır. Soyadları "aki" eki ile bitmektedir ve "aki" Rumcada "oğlu" anlamına gelmektedir. Soyadındaki "aki" eki çıkarıldığında Türkçe kök ortaya çıkmaktadır. Örneğin Bekraki soyadı, "Bekir" ve "aki"den oluşmaktadır ve Bekiroğlu anlamına gelmektedir.

Giritli Türkler kendilerine Osmanlı denmesi nedeniyle Osmanlı Devleti'nin devamı olarak gördükleri Türkiye'ye yakınlık duymaktadır. Giritli Türklerin kimliklerini koruyamamalarının muhtemel nedenlerini şu şekilde sıralayabiliriz: Her şeyden önce Araplarla iç içe yaşamaktadırlar. Ayrıca Sünni Müslüman olmaları nedeniyle yerel halk tarafından kabul görmüşlerdir. Herhangi bir dışlanmışlık, baskıya maruz kalma söz konusu değildir.²⁸ Büyük bir şehirde yaşadıkları için kültür ve kimliklerini koruyabilecekleri dışa kapalı bir ortam bulamamışlardır. Türkiye'nin varlıklarından haberdar olmaması ve şimdiye kadar ilgi göstermemiş olması Araplaşma sürecini hızlandırmıştır. Şehirleşmiş bir topluluk oldukları için eğitim seviyeleri de yüksektir. Bu da Türk dilinin unutulmasında önemli faktörlerden biri olmuştur.

Eski dönemlerde iletişimin zor olması nedeniyle Suriye ve Lübnan'a yerleşen Giritli Türklerin Anadolu'ya yerleşen akrabaları ile bağları zamanla kopmuştur. Türkiye'de Soyadı Kanunu'nun çıkması ile Lübnan ve Anadolu'daki Giritliler arasındaki tek bağ ortadan kalkmıştır. İzmir ve Ayvalık'ta çok sayıda akrabaları olduğunu tahmin etmekle beraber net bilgiye sahip değillerdir. Lübnan'da yaşayan Giritli Türklerin Türkiye'dekilere göre tek farkı yerleştirildikleri yerin Türkiye'nin hâkimiyetinden çıkması ve Arap nüfusun arasında kalmalarıdır.

Lübnanlı Girit Türklerinin Suriye'deki akrabaları ile ilişkisi ise sürmektedir. Hamidiye köyü ile aralarında 45 dakikalık bir mesafe bulunmaktadır ve zaman zaman ziyaret etmektedirler. Hamidiye'de kalan Giritli Türkler de, Trablus'takiler kadar olmasa da asimile olmuştur. Kırsalda yaşamaları, eğitim seviyesinin düşüklüğü ve dışa kapalılık nedeniyle nispeten kimliklerini korumuşturlar. Örneğin Trablus'takiler dillerini tamamen kaybetmişken Hamidiye'dekiler Rumca konuşmaya devam etmektedir. Rumca konuşmaları kimlikleri konusunda yanlış bir anlamaya izin vermemelidir. Zira bilindiği gibi nüfus mübadelesi sırasında Türkiye'de yaşayıp Yunanistan'a geçen Rumlar da Türkçeyi daha iyi konuşmaktaydı. Bu durum yaşanan bölgede kullanılan dil ile alakalıdır. Hamidiye'dekiler kendini Giritli Türk olarak değil Giritli Müslüman veya Osmanlı olarak tanımlamaktadır. Trablusluların

Beyrut'ta sokakta dolaşırken Türkçe konuşan birisine sıkça rastlamak mümkündür. Lübnan vatandaşlığının yanı sıra Türk nüfus cüzdanına sahip bu kişilerin net sayıları bilinmemektedir.

bir kısmı eğitim seviyelerinin yüksekliği sayesinde kökenlerini araştırmıştır ve bu nedenle kendini Giritli Türk olarak adlandırmaktadır. Trabluslu Giritli Türkler arasında Türkiye ile bağlantısı olan ve Türkiye'ye sempati duyanlar çoğunluktadır.²⁹

Günümüzde Lübnanlı Girit Türklerinin derneği bulunmamaktadır. 1962 yılında İbrahim Bekraki tarafından "Giritli Muhacirler Derneği" kurulup ruhsatı alınsa da sonraki yıllarda iç savaş nedeniyle faaliyete geçememiştir. Türkiye, Lübnan'da Giritli Türklerin varlığından 1985 yılına kadar haberdar olmamış ve ilk ilişki o yıl içinde Giritli Türklerin Türkiye Büyükelçiliği'ne başvurması ile kurulmuştur.³⁰

2.4. Beyrut'ta Yaşayan Türk Vatandaşları ve Suriyeli Türkmenler:

2.4.a. Beyrut'ta Türk Vatandaşları:

Beyrut'ta sokakta dolaşırken Türkçe konuşan birisine sıkça rastlamak mümkündür. Lübnan vatandaşlığının yanı sıra Türk nüfus cüzdanına sahip bu kişilerin net sayıları bilinmemektedir. Beyrut'taki Türk vatandaşlarının bir kısmı dernekler altında örgütlenmiştir. Derneklerin verdiği rakamlara göre Beyrut'ta 20.000 civarında Türk vatandaşı yaşamaktadır. Türk vatandaşları, 1940'larda ekonomik nedenlerle Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden göç etmiş kişilerden oluşmaktadır. Genellikle Mardin ve çevresinde bulunan Söğütlü, Ömerli, Çavuşlu, Şenköy, Midyat, Gelinkaya gibi kasabalardan göç etmişlerdir. Bu kişilerin bir bölümü Suriye'de kalmış, bir kısmı Beyrut'a kadar gelmiştir. Şu anda Beyrut'ta yaşamlarını sürdürenler 2. ve 3. nesil Türklerdir. Orta ve üstü yaşta kişiler iyi derecede Türkçe konuşmaktadır. Yeni nesillerle beraber Türkçe unutulmaya başlanmıştır. Birçoğunun Türkiye ile bağlantıları devam etmektedir. Türkiye'de akrabaları ve mülkleri bulunmakta, iş dolayısıyla sık sık Türkiye'yi ziyaret etmektedirler.³¹

Bu topluluk eskiden sosyo-ekonomik açıdan alt tabakaya mensup olmakla birlikte son yıllarda durumlarında nispi bir düzelme olmuştur. Birçoğu Lübnan'daki koşulların iyi olmaması nedeniyle Türkiye'ye dönme isteğindedir. Çoğunluğu Lübnan vatandaşlığını ancak 1994 yılında alabilmiştir. O tarihten itibaren koşulları nispeten düzelmeye başlamıştır. Bir kısmı hâlen hem Lübnan hem de Türk vatandaşlığına sahiptir. Belgeler aracılığı ile eskiden Türk vatandaşlığına sahip aileden geldiklerini göstermeleri ile vatandaşlık kazanabilmektedirler. Ancak bazıları Türkiye ile resmî bağlantılarını ispat edemedikleri için vatandaşlık alamamaktadır. Bu kişilere vatandaşlık verilmesi en büyük arzularıdır. Bir diğer arzuları da Türkçe

öğrenimi verilmesidir.³²

Beyrut'ta, Söğütlü köyünden gelenlerin kurduğu iki dernek bulunmaktadır. Dernekler, "Geleceğin Yıldızı" (Nujum al Mustakbel) ve "Yeni Gelecek" (Jiel Mustakbel) isimleri altında faaliyet göstermektedir. Dernekler, adından anlaşılacağı üzere Saad Hariri ve 14 Mart İttifakı'nı desteklemektedir. Derneklere yaklaşık 800 kişi üye olmakla beraber üye olmayan ailelerle de doğrudan bağlantıları bulunmaktadır.³³

2.4.b. Beyrut'ta Suriyeli Türkmenler:

Beyrut ve Trablus'ta, çok az sayıda Suriyeli Türkmen aile yaşamaktadır. Bu Türkmenler maddi zorluklar nedeniyle Suriye'den göç etmiştir. Son derece iyi Türkçe konuşmaktadırlar. Lübnan'da zor koşullar altında yaşamakta ve genellikle piyango bileti satışı ya da ayakkabı boyacılığı gibi yollarla hayatlarını kazanmaktadırlar. Aileler Suriye'deki akrabaları ile ilişkilerini korumaktadır. Bu topluluk hakkındaki bilgiler sokakta tesadüfen rastladığımız kişilerle yapılan kısa görüşmelere dayanmaktadır. Kendilerinin tahminlerine göre yaklaşık 50-100 civarında Suriye Türkmen'i, Beyrut ve Trablus'ta yaşamaktadır.³⁴

3. Lübnan Türkmenlerinin Kimlik Tanımlamaları:

Lübnan'ın her yerinde olduğu gibi Türkmenler arasında da mezhepçilik son derece güçlüdür. Bu nedenle mezhepsel kimlik etnik kimliklerinin önüne geçmektedir. Kimliklerinin belirleyici ögesi Sünniliktir. Türkmen kimliklerinin bilincinde olmakla birlikte son yıllara kadar bunu koruma eğiliminde olmamış ve her geçen nesille birlikte kimlikleri zayıflamıştır. Ancak son yıllarda Türkiye Büyükelçiliğinin çabaları, Türkiye'nin Lübnan'a ilgisinin artması, UNIFIL kapsamında Türk askerî birliğinin Güney Lübnan'a gelmesi, Türklüğün Lübnan'da Türkmenler açısından övünç kaynağına dönüşmesi³⁵ gibi nedenlerle Türkmen kimliğini korumak yönünde bir düşünce oluşmaya başlamıştır.

Akkar ve Baalbek Türkmenlerini kimlik tanımlamaları açısından karşılaştırmalı olarak değerlendirdiğimizde şu sonuçlara ulaşılmıştır: Türkmenlerin çoğunluğu sadece Sünni Türkmenlerin olduğu köylerde yaşamaktadır. Bunun yanı sıra Aydamun, Duris gibi Hristiyan ve Şii Araplarla iç içe yaşayan köyler de bulunmaktadır. Akkar'daki köyler, çoğunluğu Sünni bir bölgede yaşadıkları için çevre ile fazla sorun yaşamamaktadır. Çevre tarafından Türkmen değil Sünni köyler olarak bilinmektedir. Siyasi açıdan baskı altına değildirlen. Akkar Türkmenlerinin de desteklediği Hariri ve Gelecek Hareketi, Akkar'dan seçilen 7 milletvekilliğinin tamamını kazanmıştır. Dolayısıyla Türkmenler Akkar'da çoğunluk Sünni toplumun mensubudur. Bu koşullar, Akkar Türkmenlerine dışa açık bir nitelik katmış, çevre ile kaynaşmaları ve kabul görmelerini sağlamıştır. Farklılığın olmadığı bir ortamda Türkmen kimliklerini koruma güdüsü gelişmemiştir. Aynı şartlar Giritli Türkler için

de geçerlidir. Bu durum Akkar ve Giritli Türklerin Araplaşma sürecini hızlandırmış gibidir.

Baalbek Türkmenlerinin çoğunluğu da Türkmenlerden oluşan köylerde yaşamaktadır. Ancak çevre yerleşim birimlerinde Şii ve Hristiyan nüfus bulunmaktadır ve dolayısıyla azınlık konumundadırlar. Bunun yanı sıra siyasi olarak da zayıftırlar. Bölgeden 10 milletvekili Meclis'e girmektedir ve bunların tamamı Şii toplumun desteklediği 8 Mart ittifakından seçilmiştir. Türkmenler ise Hariri ve liderlik ettiği 14 Mart İttifakını desteklemektedir. Baalbek'te görüştüğümüz birçok Türkmen, çevre tarafından fazla hoş karşılanmadıklarını, siyasi faaliyetlere katılmama konusunda baskıya maruz kaldıklarını belirtmiştir. Bu ortam Baalbek Türkmenlerine dışa kapalı bir nitelik katmıştır. Şiiler tarafından Türkmen aşireti olarak adlandırılmaktadırlar. Farklı ve azınlık olma durumu Araplaşma sürecini yavaşlatmıştır.

Köylerin eğitim seviyesi ile Türkmen kimliği ve Türkçenin korunması arasında doğrudan ilişki olduğu görülmüştür. Arap çocuklarla kaynaşan ve Arapça eğitim gören Türkmenlerde Türkçenin tamamen unutulduğu görülmüştür. Tüm Türkmen köyleri içinde en yüksek eğitim seviyesine sahip Aydamun'da Türkçe unutulmuştur. Eğitim seviyesinin düşük olduğu Baalbek'te ise Türkçe daha iyi korunmuştur. Kavaşra'da ise eğitim seviyesi Aydamun'a göre düşük Baalbek'e göre iyi seviyededir. Bu nedenle Türkçeyi ve Türkmen kimliklerini korumak açısından Aydamun'a göre iyi ancak Baalbek Türkmenlerine göre geri durumdadırlar.

1990'larda Türkiye'nin İsrail ile yakın ilişkisi Türkmenlerin kimliklerini rahat ifade edebilmesi önündeki en büyük engellerden biri olmuştur. İsrail'le yakın olmak Lübnanlılar açısından kabul edilemez bir durumdur. Bazı Lübnanlı Türkmenler "1990'larda Türkiye'nin İsrail ile imzaladığı savunma işbirliği anlaşmalarının yüzlerini kızarttığını" ifade etmiştir. Türkiye-İsrail ilişkilerindeki nispi gerileme Türkmenlerin kimliklerini daha rahat ifade etmelerini sağlamaktadır. Hatta Davos krizi ile beraber Türkmen olmaktan duydukları kıvancı açıkça ifade etmeye başlamışlardır.³⁶ Türkiye'nin Lübnan'da çekim merkezi olmaya başlaması da Türkmen kimliklerinin güçlenmesine neden olmaktadır.

Türkmen köylerinde yapılan görüşmelerde halk, Lübnan ordusuna güvendiklerini, kapasitesi oranında kendilerini koruyacağını ifade etmiştir. Ancak ordunun Hizbullah karşısında zayıf olduğu ve olası bir çatışma durumunda ordunun bölünebileceğini düşünmektedirler. Buradan hareketle "bölgedeki Sünni ülkelerin arkalarında olması gerektiğini ve Suudi Arabistan, Mısır ve Türkiye'nin kendilerini ortada bırakmayacağını" ifade etmektedirler. Bu görüşten iki sonuç çıkmaktadır. Birincisi Türkmenlerin siyaseti algılama biçimi tam bir Sünni Lübnanlı gibidir. İkincisi Türkiye'nin kendilerine Türkmen oldukları için değil, "Sünni bir ülke" olduğu için sahip çıkacağını düşünmektedirler.³⁷

4. Lübnan Türkmenlerinin Siyasal Eğilimleri:

Din ve Sünnilik, Lübnan Türkmenlerinin sosyal ilişkileri ve siyasete bakışlarında önemli referanslardan biridir. Muhafazakâr ve dinlerine bağlı oldukları söylenebilir. Ancak, radikal eğilimlere sahip değildirler. Dini esas alan Müslüman Kardeşler örgütünün en güçlü olduğu bölgeler Akkar Türkmenleri ve Girit Türklerinin yaşadığı Kuzey Lübnan'dır. Ancak Türkmenler arasında Müslüman Kardeşlere destek veren bulunmamaktadır. Kendilerini her anlamda aşırılıktan uzak bir toplum olarak niteleyen Türkmenler, siyasal alanda radikal eğilimlerden uzak durmaktadır.

Türkmenler, Türkmen oldukları için bir baskıya ya da tehdide maruz kalmamakta, sadece Sünni olmaları nedeniyle sorun yaşamaktadır. Sünnilik bağından dolayı Saad Hariri ve partisi Gelecek Hareketi'ni desteklemektedirler. Gezilen bütün köylerde Hariri posterleri ve Gelecek Hareketi'nin bayraklarına sıkça rastlanmıştır. Akkar Türkmenleri ve Giritli Türklerin yaşadığı Kuzey Lübnan, Saad Hariri'nin en güçlü olduğu bölgedir. Hariri seçim kampanyası sürecinde Akkar bölgesindeki mitingini Kavaşra köyünün giriş noktasında yapmıştır. Baalbek Türkmenlerinin bölgesinde ise Hizbullah güçlü olsa da Türkmenler Hariri'ye desteğini sürdürmektedir. Duris gibi Şii Araplarla iç içe yaşayan Türkmenler dahi evlerine Gelecek Hareketi bayrakları asmaktadır.

Lübnan Türkmenleri içinde üst düzey konuma yükselmiş bir kişi bulunmamaktadır. Herhangi bir politikacı, kanaat önderi, sanatçı, bilim adamı yoktur. Yerel çapta siyaset yapmaktadırlar. Lübnan Meclisinde mezhepler kendilerine ayrılan kotalar ile temsil edilmektedir. 1989 Taif Anlaşması uyarınca Hristiyanlar ve Müslümanlar 64-64 sayı ile eşit oranda Meclis'te yer almaktadır. Müslümanlar kendi içinde Sünni, Şii, Dürzî ve Alevi olmak üzere 4 mezhebe ayrılmıştır. Bu mezhepler sırasıyla 27, 27, 8 ve 2 milletvekili kontenjanına sahiptir. Henüz ulusal çapta bir siyasetçi yetiştirememiş olan Türkmenler 27 kişilik Sünni kotasından Meclis'e milletvekili sokabilme imkânına sahiptir.

Sonuç Yerine: Lübnan Türkmenleri ve Türkiye

Türkmenlerin Türkiye'de akrabaları bulunmamaktadır ve Türkiye'ye düzenli ziyaret söz konusu değildir. Sadece Türkiye'de okumuş ve iş bağlantıları devam eden az sayıda kişi ziyaret etmektedir. Giritli Türkler ise Türkiye'de akrabaları olduğunu tahmin etmekle beraber nerede oldukları konusunda bilgiye sahip değildir. Dolayısıyla Lübnan Türkmenlerinin Türkiye ile ilişkisi Beyrut Büyükelçiliği ve

Lübnan Türkmenleri içinde üst düzey konuma yükselmiş bir kişi bulunmamaktadır. Herhangi bir politikacı, kanaat önderi, sanatçı, bilim adamı yoktur. Yerel çapta siyaset yapmaktadırlar.

Lübnan Türkmenleri, son yıllarda artan ilgiye paralel olarak Türkiye'ye yakınlık duymaktadır. Türkiye'yi anavatanları olarak tanımlayanlar bulunmaktadır.

Lübnan'daki Türk Askerî Birliği ile kurulan bağdan ibarettir.

Türkiye Büyükelçiliği ve Askerî Birlik ile Lübnan Türkmenleri arasında ziyaret trafiği yoğunudur. Dini ve ulusal bayramlarda düzenli olarak ziyaretler yapılmaktadır. Elçilik ve birlik tarafından düzenlenen faaliyetlere Türkmenler davet edilmektedir. Altı ayda bir madalya takma töreni çerçevesinde bir araya gelinmektedir. Varlıkları yeni öğrenilen Baalbek Türkmenleri ile Büyükelçilik vasıtası ile bağ kurulmuş durumdadır. Baalbek Türkmenleri de karşılıklı ziyaret faaliyetlerine katılmaya başlamıştır. Bunun yanında Türkmen köylerinde; elçilik, askerî birlik ve Kızılay'ın çabaları sonucunda birçok proje tamamlanmış ve bazıları sürdürülmektedir.

Bunlar arasında okul, bilgisayar dershanesi ve su şebekesi yapımı gibi projeler bulunmaktadır. Türkmenler bu çalışmalardan büyük memnuniyet duymaktadır.

Lübnan Türkmenleri, son yıllarda artan ilgiye paralel olarak Türkiye'ye yakınlık duymaktadır. Türkiye'yi anavatanları olarak tanımlayanlar bulunmaktadır. Bütün Türkmenlerin ortak özelliklerinden biri de misafirperverlikleridir. Türkiye'den gelen misafirlere büyük önem vermekte özel olarak ilgilenmektedirler. Türkiye'ye olan sevgi, bağlılık ve özlemlerini her fırsatta dile getirmektedirler. Ancak Türkiye hakkındaki bilgileri sınırlı düzeydedir. Bilgileri Türkiye'de üniversite okumuş kişilerin anlattıkları ve Türk dizilerinde gördüklerinden ibarettir.

Lübnan'da tüm mezhepsel gruplarda, ülke dışı bölgesel bir güce yakınlık duyma ve onun koruma şemsiyesi altına girme duygusu bulunmaktadır. Bunun en önemli nedeni resmî olarak tanınmış 18 ayrı etnik ve mezhepsel grubun küçük bir coğrafyada iç içe yaşaması ve gruplar arasında geçmişte şiddetli olayların cereyan etmiş olmasıdır. Bu ilişki tarihi karşılıklı güvensizlik duygusunu körüklemiştir. Lübnan'da merkezi otorite son derece zayıftır ve hiçbir mezhep, ordunun güvenliklerini sağlayabileceğine inanmamaktadır. Mezhepsel bölünme, ordu ve güvenlik birimleri içine kadar yayılmıştır. Lübnan ordusunun Hizbullah ile karşı karşıya gelmesi durumunda ordudaki Şiilerin Hizbullah'a karşı silah kullanıp kullanmayacağından dahi şüphe duymaktadırlar. İşte böyle bir ortamda mezhepsel gruplar kendilerini koruma altına alma ihtiyacı hissetmektedir. Uzun yıllar Lübnanlı Sünnilerin sırtını dayadığı bölgesel güç Suudi Arabistan olmuştur. Sünnilik bilinci ağır basan Türkmenleri de bu çerçevede ele alabiliriz.

Lübnan Türkmenleri ve Türkiye bağlantısına ilişkin son gelişmeler, Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun Temmuz 2009 ve Başbakan Erdoğan'ın Kasım 2010

tarihlerinde gerçekleşen Lübnan ziyareti kapsamında Kavaşra ve Aydamun köylerini ziyaret etmeleri olmuştur. Davutoğlu ziyaret kapsamında Kavaşra köyünü ziyaret etmiş ve böylece Lübnan Büyükelçiliği ile Askerî Birlik dışında Lübnan Türkmenleri ile ilk kez üst düzeyde bağlantı kurulmuştur. Davutoğlu, Kavaşra'da yaptığı konuşmada "Sizler Lübnan ile Türkiye arasında dostluk köprüsüsünüz. Gazze'deki Filistinli kardeşlerimizin yanında olduğumuz gibi sizlerin de sürekli yanında olacağız. Siz burada huzurlu ve refah içinde olduğunuzda biz de huzurluyuz. Sizin sorunuz bizim sorumuzdur" ifadelerini kullanarak Türkiye'nin desteğinin süreceğinin mesajını vermiştir. Ziyaret sırasında Kavaşra köyü halkı, Bakanı Türk bayrakları ve "Yaşasın Türkiye" sözleriyle karşılamıştır.³⁸ Davutoğlu ayrıca Türkiye'nin Türkmen köylerine yaptığı yardımların devam edeceği sözünü de vermiştir. 2010 yılı sonunda gerçekleşen ziyarette ise Başbakan Erdoğan, Türkiye tarafından bağışlanan Aydamun Devlet Okulunun açılışını yapmıştır.³⁹

Lübnan'da devletin vermesi gereken temel hizmetlerde dahi mezhepsel ayırım gözetilmektedir. Bu nedenle özellikle kırsal kesim, belediye hizmetlerinden sınırlı faydalanmaktadır. Dolayısıyla, küçük projeler büyük etkiler bırakabilmektedir. Bu durum Lübnanlı Türkmenler için de geçerlidir. Basit ve az maliyetli bazı hizmetler, kaderlerine terk edilmiş ve zor koşullar altında yaşayan Türkmenler için büyük önem taşımaktadır. Dolayısıyla Türkiye ile Lübnan Türkmenleri arasındaki bağın derinleşmesi açısından Türkiye'nin yürüteceği projeler büyük katkı sağlayacaktır.

- 1 Lübnan tarihi hakkında bir kitap yayımlaya Yrd. Doç. Dr. Veysel Ayhan çalışmasında Türkmenlerin Memlûklar zamanında Lübnan'a yerleştirilmesine ilişkin bilgilere yer vermiştir. Beni de Lübnan Türkmenlerinin Yavuz Sultan Selim'den önce bölgeye getirdikleri konusunda yönlendiren kendisi olmuştur. Katkısından ötürü kendisine teşekkür ederim. Detaylı bilgi için bk. Veysel Ayhan, Özlem Tür; Lübnan: Savaş, Barış, Direniş ve Türkiye ile İlişkiler, Bursa: Dora Yayınları, Kasım 2009.
- 2 *LEBANON*, Charles Winslow (2009), *War and Politics in a Fragmented Society*, London and New York: Routledge Pub., s. 15'ten aktaran, Veysel Ayhan, Özlem Tür; *Lübnan Sorunu ve Türkiye: Savaş, Barış ve Direniş*, Ankara: ORSAM Yay., (Baskıda)
- 3 *SALİBİ*, Kamal (2005), *A House of Many Mansions: The History of Lebanon Reconsidered*, I. B. Tauris, Londra, s. 103.
- 4 *WİNSLOW*, Charles *Lebanon: War and Politics in a Fragmented Society*, London and New York: Routledge Pub., s. 15. Abdulrahim Abu Husayn'ın "The View from Istanbul" başlıklı çalışmasında da Trablus sancağının kısa tarihinin ele alındığı bölümde şu bilgilere yer verilmektedir: "Osmanlı'nın ele geçirdiği 1516 yılından 1579 yılına kadar Trablus sancağı Kisrivan'daki Türkmen Assaf emirlerinin kontrolü altında olmuştur. Sancak 1579'dan sonra da bir başka Türkmen aile Sayfas'ların kontrolüne geçmiştir", Abdul-Rahim Abu-Husayn, *The View from Istanbul: Ottoman Lebanon and the Druze Emirate*, I. B. Tauris, 2003, s. 92.
- 5 Kavaşra Köyü halkı ile yapılan görüşmeler, 11 Haziran 2009.
- 6 Kavaşra Belediye Başkanı ile yapılan görüşme, 12 Haziran 2009.
- 7 Kavaşra Belediye Başkanı ile yapılan görüşme, 12 Haziran 2009.
- 8 Kavaşra halkı ile yapılan görüşmeler, 10-12 Haziran 2009.
- 9 Kavaşra Belediye Başkanı ile yapılan görüşme, 12 Haziran 2009.
- 10 Aydamun Köyü muhtarı ile yapılan görüşme, 13 Haziran 2009.
- 11 Aydamun Köyü halkı ile yapılan görüşmeler, 13 Haziran 2009.

- 12 Aydamun Köyü muhtarı ile yapılan görüşme, 13 Haziran 2009.
- 13 Aydamun Köyü muhtarı ile yapılan görüşme, 13 Haziran 2009.
- 14 Şeymiye Köyü önde gelenleri ile yapılan görüşmeler, 15 Haziran 2009.
- 15 Şeymiye Köyü önde gelenleri ile yapılan görüşmeler, 15 Haziran 2009.
- 16 Şeymiye Köyü önde gelenleri ile yapılan görüşmeler, 15 Haziran 2009.
- 17 Duris Belediye Başkan Yardımcısı ile yapılan görüşme, 16 Haziran 2009.
- 18 Duris Belediye Başkan Yardımcısı ile yapılan görüşme, 16 Haziran 2009.
- 19 Normal toplumsal yaşamda arkadaşlıklar kurulabilmekte ancak Türkmenler Şiilerle politika konuşmamaya dikkat etmektedir. Zira konuşma çoğu zaman tartışmaya ve bazen de ufak çaplı şiddet olaylarına dönüşebilmektedir. Sürekli bir şiddet ortamı olmamakla birlikte içten herkesin birbirine diş bilemediği ve küçük bir kıvılcım ile şiddete dönüşebilecek gergin bir ortam mevcuttur.
- 20 Duris Köyü halkı ile yapılan görüşmeler, 16 Haziran 2009.
- 21 Nananiye Köyü halkı ile yapılan görüşmeler, 16 Haziran 2009.
- 22 Nananiye Köyü halkı ile yapılan görüşmeler, 16 Haziran 2009.
- 23 Addus Köyü önde gelenleri ile yapılan görüşmeler, 16 Haziran 2009.
- 24 Hadidiye Köyü önde gelenleri ile yapılan görüşmeler, 16 Haziran 2009.
- 25 Duris Köyü Belediye Başkan Yardımcısı ile yapılan görüşme, 16 Haziran 2009.
- 26 Girit Adası 1897 yılında İkinci Meşrutiyetin ilanından sonra (1908) Yunanistan'a katıldığını resmen ilan etmiştir. Balkan Savaşı'ndan sonra Londra ve Bükreş Antlaşmalarıyla Girit'in Yunanistan'a ilhaki Osmanlı Devleti tarafından resmen kabul edilmiş, böylece Girit sorunu kapanmıştır. Girit Adası'nın Osmanlı'nın elinden çıkış süreci hakkında daha detaylı bilgi için bkz.: Ayşe Nükhet Adıyeke, Osmanlı İmparatorluğu ve Girit Bunalımı (1896-1908), Türk Tarih Kurumu yayımları, 2000.
- 27 Bu bilgi; 6 Ekim 2008 tarihinde Haşim Söylemez'in 722 sayılı Aksiyon dergisinde yayımlanan "Lübnan'daki Giritli Türkler" başlıklı çalışmasından alınmıştır.
- 28 Giritli Türk Ali Bekraki ile yapılan görüşme, 18 Haziran 2009.
- 29 Giritli Türk Ali Bekraki ile yapılan görüşme, 18 Haziran 2009.
- 30 Giritli Türk Ali Bekraki ile yapılan görüşme, 18 Haziran 2009.
- 31 Beyrut'taki Türk Vatandaşlarının kurduğu dernek yöneticileri ile yapılan görüşmeler, 19 Haziran 2009.
- 32 Beyrut'taki Türk Vatandaşlarının kurduğu dernek yöneticileri ile yapılan görüşmeler, 19 Haziran 2009.
- 33 Beyrut'taki Türk Vatandaşlarının kurduğu dernek yöneticileri ile yapılan görüşmeler, 19 Haziran 2009.
- 34 Beyrut'ta yaşayan Suriye Türkmenleri ile yapılan görüşmeler, 18-19 Haziran 2009.
- 35 Görüştüğüm Türkmenlerden bazıları, 1990'larda İsrail ile imzalanan güvenlik işbirliği anlaşmasının kendileri açısından utanç kaynağı olduğunu ve bu dönemlerde Türkmen kimliğini ifade etmekten sakındıklarını ifade etmiştir.
- 36 Davos Krizi'nin Lübnan genelindeki etkileri inanılmaz boyuttadır. Lübnan'da görüşülen tüm topluluklar Türkiye'den olduğumuzu duyduklarında ilk dile getirdikleri Davos Krizi olmuştur. Türkiye'nin imajının olumlu anlamda değişmesine neden olan olay Türkmenlerin Türklüklerini ifade edebilmesine katkı yapmıştır.
- 37 Türkiye'nin Sünni bir güç olduğu algısı Lübnan genelinde de mevcuttur. Bu algı Türkiye'nin Lübnan politikası çerçevesinde düşünüldüğünde bazı riskler taşımaktadır. Birincisi Sünni kesimin Türkiye'den beklentilerini artırmakta, Türkiye'yi kendilerini Şiilerle karşı siyasi, maddi ve hatta askeri olarak koruyacak bir güç olarak düşünebilmektedirler. İkincisi Sünniler dışında kalan grupların Türkiye algılamalarını olumsuz etkilemekte ve dolayısıyla Türkiye'nin Lübnan'da uyguladığı "tüm gruplara eşit mesafede durma" politikasına zarar verebilmektedir.
- 38 BİLİCİ, Abdülhamit "Lübnan'daki Türkmen Köyünde Bayram", *Zaman Gazetesi*, 01 Ağustos 2009.
- 39 Erdoğan, Lübnan'da Okul Açtı, Haber 365, http://www.haber365.com/Haber/Erdoğan_Lubnanda_Okul_Acti/ (Son Erişim Tarihi: 12 Ocak 2013)